

Letsatsi la Lefatshe la Puisetsogodimo le Na'ibali

Kopana le Na'ibali le Kgosisadi ya Aforika, Yvonne Chaka Chaka, fa ba fetisa maatla a mainane. Buisetsa bana ba o ba itseng leinane la rona le le kgethegileng, *Neo le lefatshe le legolo, le le sephara*, ka Letsatsi le la Lefatshe la Puisetsogodimo, la 24 Tlhakole 2016.

Mesola e 8 ya go buisetsa kwa godimo

Go buisetsa bana ba gago kwa godimo:

- go ba bontsha gore o sologela dibuka le go buisa molemo.
- go go neela dilo tse le ka buang ka tsona mmogo.
- go aga kgolagano fa gare ga lona.
- go ba neela tšhono ya go itemogela puiso jaaka tiro e e kgotsofatsang.
- go ba rotloetsa go ithuta go ipuisetsa le go tswela go buisa morago ga moo.
- go ba bontsha gore re buisa jang le gore dibuka di dira jang.
- go ba neela tšhono ya go itumelela mainane a a kwa godingwana ga bokgoni jwa bone jwa ga jaana jwa puiso.
- go aga le go tswela tlotlofoko ya bone le bokgoni jwa puo.

O ka tsaya karolo jang

Etela www.nalibali.org kgotsa www.nalibali.mobi go kwadisa balelapa la gago, tlelapo ya puiso kgotsa sekolo mme o thuse ka go dira se tiragalo e kgolokgolo ya Letsatsi la Lefatshe la Puisetsogodimo mo Aforikaborwa!

Ditiro tse 5 tsa Letsatsi la Lefatshe la Puisetsogodimo

1. Buisa leinane, *Neo le lefatshe le legolo, le le sephara*, mo ditsebe 2 le 3, mme o buisetsa bana ba gago le ba bangwe. Ikatise go le buisetsa kwa godimo makgetlho a le mmalwa pele o le buisetsa bana mme o gakologelwe go bontsha tlhagisomaikutlo e ntsi mo lentsweng la gago fa o buisa. Fa e le bana ba banye thata, o ka eletsa go ba bontsha ditshwantsho fa o ba anegela leinane gape bonolo ka mafoko a gago.
2. Rotloetsa bana ba gago go tlhalosa leinane ka go ba kopa go tshwantsha kgotsa go penta setshwantsho sa karolo ya bone e ba e ratang thata.
3. Mmogo akanya le go itirela tiragalo go tswa mo leinaneng o dirisa dilwana mo tikologong ya gago. Dira mofuta o mogolo o o lekanang le wa selo sa mmatota wa tiragalo, kgotsa dira tiragalo e nnye mo teng ga lebokoso la ditlhako.
4. Arogana le bana ba gago leinane le o le ratang go tloga mo bongwaneng jwa gago, fela jaaka Nkoko a dirile mo leinaneng la rona.
5. Itumelele go tshameka Leinane-mo-Sedikong ka ditlhopho. Dira gore batho botlhe ba nne mo sedikong. Morago kopa batho ba le mmalwa go ithaopa go ema mo gare ga sediko. Mongwe le mongwe wa batho ba ba dutseng mo sedikong o tlhama leinane ka go oketsa ka mola o le mongwe kgotsa e mebedi mo leinaneng fa le ntse le tswela. Batho ba ba emeng mo gare ga sediko, ba diragatsa leinane fa le ntse le gola.

Neo le lefatshe le legolo, le le sephara

Leinane ka Vianne Venter

Ditshwantsho ka Rico

E ranotswe ke Opelo Thole

Neo o ne a leba kwa ntle ga letlhabaphefo la phaposi ya gagwe a lebeletse ponalo ya mmala o mokwebu ya mmila o mokwebu o o nang le batho botlhe ba ba kolobileng, ba le bakwebu mme ba itlhaganela go ralala pula e e kwebu e e tshologang. O ne a sa kgone go ya kwa ntle, e bile o ne a setse a buiseditse Mbali dibuka tsa gagwe tsotlhe.

Fela ka nako eo, Nkoko o ne a tsena ka moriri o o tlhakatlhakantsweng ke phefo ya kwa ntle. O ne a tshwere sengwe. Neo o ne a kgona go bona gore se ne se le sephaphathinyana, mme se le khutlonne, gape se na le mmala o montle ... mme se ne se kgona go bulega – fela jaaka lebokoso le le tsenyang letlotlo!

"Buka e e ne e le e ke e ratang thata fa ke ne ke le monnye jaaka wena," Nkoko o ne a bolelela Neo. "E ne e le kgoro ya me ya go tsena mo lefatsheng le legolo, ka bophara jwa lone."

Mme jalo, o ne a bula buka.

Mo tsebeng ya ntlha go ne go na le setshwantsho sa lefelo la maatla a a sa tlwaelegang, le le kgakala thata le letsatsi le le kwebu. Naga e ne e talafetse mme e na le mmala wa gauta le o mosetlha, go na le loapi le legolo, le le pududu fa godimo, le letsatsi le le bothito, la mmala wa serolwana, le le neng le fisa dilo tse di ka fa tlase ga lone.

"Ao! A seo ke nnete?" Neo o ne a felelwa ke mowa.

Nkoko o ne a nyenya. "A ga o itse? Mainane otlhe ke nnete, fa o dumela mo go one," o ne a rialo. Jalo o ne a supa lefelo mo tsebeng moo mosimane yo monnye, wa bogolo jo bo batlileng bo lekana le jwa ga Neo, a neng a tsamaya mo nageng.

Fa Nkoko a buisa, Neo o ne a tswala matlho a gagwe mme a tsena mo lefatsheng la ditoro, mo godimo ga makgabana ... go ralala lefatshe le legolo, la mmala o mosetlha ... a lebile kwa lefatsheng le legolo, le le sephara.

O ne a utlwa mantswe a mo nageng.

"Tswela kwa ntle! Tswela kwa ntle!" go ne ga opela nonyane e nnye.

"Ke letsatsi le lentle!" go ne ga lela ditshenekegi tsa sekhada.

"Tloga foo, tla o tshameke," go ne ga sebaseba

phefo mo tlhageng e telele.

Neo o ne a gakologelwa pula e e kwebu, e e tshologang, mme o ne a ipotsa gore a o tshwanetse a ka bo a le fa ntle fano. Mme mo leinaneng, o ka se kgone go dira sepe. Go ne go se na pula fano. Ka jalo, Neo o ne a simolola leeto go ralala naga.

Selo sa ntlha se a se boneng se ne se le setelele mme se le sesetlha ka mmele o o tiileng, wa legong. Se ne se na le matsogo a maleele, a masetlha a a neng a fitlhelela kwa loaping, le tlhogo e kgolo, e e tlhakatlhakaneng e kare dikalanaya tsa moriri wa botala jwa matlhare o o neng o tshikinyega mo phešwaneng e e bothito.

"Dumela," ga rialo Neo, a gototse matlho a gagwe. "O eng?"

"Ke setlhare. Ke kgona go bona mo gotlhe go ralala mabala magolo, a mmala wa gauta. Tlhatlogela kwano, mme o lebelele le nna." Setlhare se ne sa mo thusa, mme Neo o ne a se palama.

Go tswa kwa godimo mo dikaleng, Neo o ne a kgona go bona go fitlha kwa bofelong jwa lefatshe. Mme go ne go na le dilo tse dintsi golo gongwe kwa, moo go batlileng go mmoifisa go nagana ka gone.

Mme fela setlhare se ne se mo tshwere ka pabalesego, mme se ne sa mo sebela, "Tsamaya o ye go tsamayatsamaya kwa teng. O se ke wa tshaba. Teng koo ke lefatshe le le ntle, le legolo, le le sephara."

Ka jalo, Neo o ne a fologa mme o ne a tswelela ka loeto la gagwe go ralala naga.

Ka bonako, o ne a kopana le seolo sa santa e e popota se se nang le marobanyana, a a

Go tsenya bokgoni jwa bana tlhase ka go ba tlhabela dinaane le go buisa

jaaka dikgoro tse dinnye. O ne a kgona go utlwa mantswe a le milione a mo teng, le medumo ya go tsamayatsamaya e le dimilione tse di thataro tsa maoto a mannye a ntse a taboga a ya kwa le kwa.

"Dumela! Ke wena mang?" Neo o ne a botsa mo go nngwe ya dikgoro.

"Dumela!" go ne ga araba lentswe le lennye. "Re ditshoswane. Re anela mainane a lefatshe mo teng mo. A o batla go utlwa mangwe a one?"

Neo o ne a rata mainane, ka jalo o ne a nna mo fatshe mme a reetsa. Ditshoswane di ne tsa mmolelela mainane a tsone a mo nageng le mo sekgweng, le a dithaba le ditoropokgolo tse di kgakala.

"Mainane a mantsi jaana?" Neo o ne a botsa.

"Go na le mainane a mantsi fela jaaka go na le dinaledi mo loaping," go ne ga araba ditshoswane.

Neo o ne a laela, mme a tswela ka loeto la gagwe go ralala naga.

Kwa bofelong, Neo o ne a fitlha mo metsing a mantsi a a neng a itlhaganela go feta mo gare ga mokgatsha go tloga mo mosong go fitlha bosigo. Neo o ne a tsena mo go one go tsidifatsa maoto a gagwe a a fisang.

Metsi a ne a gasa maoto

a gagwe mme o ne a tshegatshega, "Ke noka. Ke elela go tswa kwa dithabeng go ya kwa lewatleng. Tla kwano, ntshale morago. Ke tlaa go isa gae."

Neo o ne a akanya gore go ne go ka nna monate jang. Ka jalo, o ne a latela noka go ralala mokgatsha le fa gare ga dithaba. Mmogo, ba ne ba tsamaya mo motshegareng go fitlhela go nna maitseboa, go fitlha kwa bofelong, Neo a fitlha kwa godimo ga lekgabana.

Go tloga moo a neng a eme teng, o ne a kgona go bona toropo e nnye, e tlhatswitswe phepa ke dipula mme e phatsima mo leseding la letsatsi le le phirimang.

Jalo noka e ne ya elela e dira modumo ka bonojana, "Tswela, e ya gae. Go na le batho ba bantsi ba ba go ratang koo, ba ba letileng go arogana mainane le wena."

Neo o ne a ya kwa tlase, a feta mo gare ga toropo. O ne a bona mebala e e tlhanaselang mme e ne e tsena ka bonako mo toropong, fela jaaka dinoka. O ne a bona matlo, a le bothito mo leseding la maitseboa. Mo teng ga one, batho ba ne ba tlhanasela, fela jaaka ditshoswane tse di nnye.

Kwa bofelong, Neo o ne a okomela mo letlhabaphefong moo nkoko yo mogolo, yo o nang le matsogo a a tiileng le moriri o o tlhakatlhakaneng jaaka dikalana tsa setlhare se segolo, o neng a tswala buka mme a inama go atla mosimane wa gagwe yo monnye gore a robale sentle mo bosigong.

Neo o ne a akanya ka naga le setlhare le ditshoswane le noka. Mme fa a ntse a lebeletse Nkoko, molagodimo o ne wa bonesa ntlo e nnye ka mebala e e phatsimang moo e neng ya lebega jaaka setshwantsho se se mo bukeng ya mainane. Neo o ne a akanya ka maitemogelo a gagwe a magolo mo ditsebeng tsa buka e e rategang ya mainane ya ga Nkoko, mme o ne a akanya ka ga gagwe le Mbali le kwa gae.

Ka jalo, Neo o ne a feta mo gare ga buka, a tsena mo bolaong jwa gagwe jo bo bothito, mo phaposeng ya gagwe e e nang le kagiso, mo teng ga ntlo ya gagwe e nnye.

Mme ke lone lebaka la gore ke goreng, fa nako le nako lefatshe le bonala le le kwebu thata, e bile phaposi ya gagwe e le nnye thata, Neo a bulang buka. O tsena ka kgoro e e fa gare ga ditsebe, mme o tsena mo lefatsheng le legolo, le le sephara.

Go tsenya bokgoni jwa bana tlhase ka go ba tlhabela dinaane le go buisa

Go simolola ka leinane...

Dira betšhe!

1. Sega mo moleng o o nang le marontho a mahibidu go segolola betšhe.
2. Tshasa setshwantsho ka mmala.
3. Sega sediko sa bogolo jo bo tshwanang le jwa betšhe go tswa mo khatebotong e tshesane, sekai, lebokoso la siriele.
4. Dirisa sekgomaretsi go kgomaretsa betšhe mo khatebotong.
5. Dirisa theipi e e kgomaretsang go mamelelela sepelete mo morago ga betšhe. Kgotsa dira leroba kwa godimo mme o tsenye wulu kgotsa mogala mo go lona gore o kgone go e bofelela mo thamong ya gago.
6. Natefelwa ke go apara betšhe ya gago fa o buisa le go reetsa dinaane ka ga Letsatsi la Lefatshe la Puisetsogodimo.

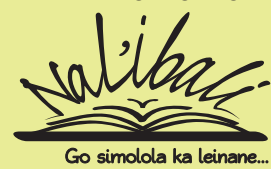
Re romelele ditshwantsho tsa bana ba gago ba tsentsa dibetšhe tsa bona tsa puisetsogodimo. Di romele ka imeile go info@nalibali.org kgotsa di tlhagise mo Facebook!

Ka ga Nal'ibali

Nal'ibali (lefoko la isiXhosa le le rayang gore "kgang ke eno") ke letsholo la boseshaba la go buisetsa-itumediso go tsosa bokgoni jwa bana ka go anela dikgang le go buisa. Bana ba ba tsayang karolo e e masisi mo dikgannyeng tse di monate le tse di anelwang sentle – le ka dipuo tse ba di tlhaloganyang – ba tlhotlhelesega le go rotloetsega go ithuta go buisa ka bobona. Go ithuta go go ntseng jalo go go nang le kabelo ya sebele ke resepi ya tsweliso e e atlegileng ya kitso ya go buisa le go kwala.

Nal'ibali e tlhomilwe le go tlhotlhelediwa ke PRAESA (The Project for the Study of Alternative Education in South Africa - Porojeke ya Thutopatlisiso ya Thuto e Nngwe mo Afrikaborwa). Ka tiriso ya kgakololo le go dirisana mmogo le baagi, ditelapa tsa puiso, mekgatlo ya kitso ya go buisa le go kwala le baithaopi ba dingwaga tsothle, ga mmogo le letsholo le le matlhagatlhaga la bobegakgang le le tshegediwang ke molekane wa bobegakgang, Times Media, Nal'ibali e thusa go tlhoma ka tlhomamo tlwaelo ya kitso ya go buisa le go kwala mo motheong wa botshelo jwa letsatsi le letsatsi mo Afrikaborwa.

Ikwadisetse go buisetsa kwa godimo mme o ka ikgapela nngwe ya dihempara di le nne tsa dibuka tsa Bargain Books! Bona go le gontsi mo www.nalibali.org le www.nalibali.mobi.

Go bona dintlha tse dintsi etela www.nalibali.org, www.nalibali.mobi kgotsa romela imeile go info@nalibali.org. Gape o ka re fitlhela mo Facebook le Twitter: [@nalibaliSA](https://www.facebook.com/nalibaliSA).